

PREDRAG BAJIĆ

Univerzitet „Union – Nikola Tesla”, Fakultet za sport, Beograd*

FENOMEN ČETVRTOG MESTA U SPORTU KROZ DRUŠTVENU I MEDIJSKU PRIZMU: OLIMPIJSKE I PARAOLIMPIJSKE IGRE**

Sažetak: *Kompleksnost svakodnevnog života, koji donosi bezbroj izazova, sučeljavanja, prepreka, naravno i lepih trenutaka, svakako nadilazi pojednostavljenu sliku kakva je vidljiva u javnom prostoru samo na osnovu finalnog „proizvoda”. Sport je segment društva u kojem se jasno vidi rezultat, na osnovu kojeg se rangiraju više ili manje uspešni, ali je više nego surova granica od koje se neuporedivo manje ceni uloženi napor i ne vrednuje adekvatno značaj rezultata koji je ostvaren, kroz medije i društvo. Ta linija razdvajanja je postavljena najčešće ispred četvrtog mesta i simbolizuje se kroz dodeljivanje medalja i drugih priznanja onima koji se plasiraju iznad, kao i mnogo izvesniju mogućnost zaborava za druge. Kroz istraživanje vezano za jugoslovenske i srpske sportiste kojima je na Olimpijskim i Paraolimpijskim igrama najveći uspeh četvrto mesto (ukupno 75 olimpijaca i 13 paraolimpijaca), kao i kasnije razgovore sa nekima do njih, osvetljava se ovaj globalni fenomen, koji prožima svet sporta, ali i druge vidove društva, ujedno i čuvaju od zaborava visoki rezultati sportista sa ovih prostora. Posmatrajući odgovore na ključno pitanje, jasno je da kod sagovornika uglavnom provejava seta, odnosno žal za propuštenom prilikom da se osvoji medalja, često pomešan i sa ponosom, naročito kada se taj rezultat sumira iz današnje perspektive, odnosno protokom vremena, imajući u vidu da je to takmičenje koje sportisti najčešće smatraju najvišim dostignućem. „Biti četvrti” je fenomen koji traje, nema kraja i jedinstven zaključak – i koji iznova dobija neke nove junake.*

Ključne reči: *Olimpijske igre, Paraolimpijske igre, jugoslovenski olimpijci, srpski olimpijci, jugoslovenski paraolimpijci, srpski paraolimpijci, biti četvrti, sport, mediji, intervju.*

---

1. Uvod

Svaki rezultat koji je postignut zahvaljujući dugogodišnjoj upornosti, odricanju i treninzima zaslužuje pažnju i svaki od njih ispunjava suštinu olimpijskog gesla po kojem nije ključan trijumf, već učestvovanje i nadmetanje, u kojem se svako trudi da postigne najviše što može, da napreduje i nadmašuje sopstvene granice, da ide „brže, više, jače”. Ipak, jedan trenutak nepažnje, jedan trzaj, jedna izgubljena lopta, jedan

---

* predrag.bajic@fzs.edu.rs

** Rad predstavlja priređeni segment iz knjige „Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje” (Bajić sa studentima Fakulteta za sport, 2021).

milimetar, jedna stotinka, loši vremenski uslovi, neka sitna povreda ili neprospavana noć pred odlučujući dan – to je samo delić onoga što može da odvoji sportiste od postolja i mesta u brojnim almanasima, feljtonima i ostalim arhivskim dokumentima, da ih zaustavi na korak do odličja i tako često prepusti zaboravu.

Sport se, između ostalog, definiše i kao „borba čoveka sa samim sobom, drugim čovekom i prirodnim preprekama (silama prirode)”, zatim kao „vaspitna društvena institucija prožeta igrom, a čiji je cilj fizičko i duhovno usavršavanje ličnosti” i kao „racionalna delatnost, sveukupnost dostignuća u određenom području društvenog života” (Kuljić i Koković, 2012: 193). U svakom slučaju, sport je područje u kojem „vlada motiv postignuća” i gde su „ostvareni rezultati egzaktni, uspesi vidljivi, uloženi kapital merljiv” (Koković, 1996: 51). I, bez obzira na visoke plasmane, mnogima koji nisu vlasnici ni zlatne, ni srebrne, ni bronzane medalje, već one „drvene”, kako se u žargonu govori o nepostojećem priznanju za četvrto mesto, često se dodeljuje minorna pažnja, ako je uopšte i ima.

SLIKA 1: Naslovna strana knjige „Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje”

Sa jedne strane je euforija, sa druge zaborav, što se naročito ispoljava u društvima kod kojih je „karakteristično prekomerno verovanje u sport i njegove funkcije”, a „preterano verovanje u sport dovodi do njegove mitologizacije, jer se na sport gleda kao na neku novu vrstu religije koja treba da omogući ostvarenje vodećih ideala” (Koković, 2007: 321). Naročito u takvim društvima, četvrto mesto se doživljava kao nešto što je teže i od mnogo slabijeg plasmana. Ono izostaje tek u pojedinim sportovima, gde se ta pozicija preskače na način da se dodeljuju dve bronzane medalje.

Međutim, bez obzira na trenutno razočaranje, stereotipno mišljenje o toj poziciji kao najgoroj u sportskom takmičenju u kontrastu je sa vrednošću takvog poduhvata, naročito na Olimpijskim i Paraolimpijskim igrama. Već učestvovanje predstavlja jedan od najznačajnijih trenutaka u karijeri sportiste, nešto što dosegne mali broj članova generacija, najtalentovaniji ili najuporniji – ili i jedno i drugo. Od mnogih koji zakorače u svet sporta i godine posvete treningu, žrtvujući mnogo toga za napredak na tom polju, samo odabrani dosegnu olimpijske visine. I svi oni, težeći ka tim visinama, imaju svoje puteve, posute više trnjem, manje zvezdama. To zavisi od raznih eksternih faktora, kao i od njih samih, imajući u vidu da se sportisti, prema istraživanjima psihologa, između ostalog, često razlikuju po tipu i profilu ličnosti u zavisnosti od

sporta kojim se bave, kao i da se razlikuju osobine ličnosti onih koji se bave kolektivnim i individualnim sportovima (Vuksanović, 2018: 21). Međutim, o kome god da se radi, sve ih privlače olimpijski krugovi. A, ta privlačnost je rasla vremenom toliko da je to danas glavni globalni sportski događaj, koji privlači i najveću medijsku pažnju.

2. Olimpijsko sećanje kroz medijski dvogled

„Ako se na Olimpijske igre primeni obrazac životnog ciklusa, poput onog koji je Džejms Poter (*James Potter*) iskoristio kada je pisao o medijskim industrijama (Poter, 2011: 169–180), uočava se direktna povezanost kada je reč o periodu razvoja televizije i ovog događaja kao globalnog spektakla, koji je zatim počeo da koristi i mogućnosti novih medija (naročito u poslednjoj deceniji). Igre su kroz faze inovacije (kao dopune Svetskim izložbama) i prodora (stvaranje novih ili povećavanje postojećih potreba; početak televizijskih prenosa tih događaja, što je značajno usporeno zbog Drugog svetskog rata) stigle do faze vrhunca, odnosno do toga da su već decenijama u centru pažnje javnosti i predstavljaju najznačajniju smotru sportista.” (Bajić, 2015: 300)

Za prvobitno izveštavanje sa Igara i formiranje medijske slike o uspešnim i „neuspešnim” bila je zadužena štampa, taj „medij masovnog komuniciranja isključivo vizuelnih poruka” (Radojković, 2008: 105), koji se, razvojem drugih medija, susretao sa različitim izazovima, naročito u 21. veku, ali je „uspeo da pronađe svoj kolosek i da ukrštanjem puteva sa novim platformama ipak, bar još uvek, sačuva određeni uticaj u svetu masovnih medija” (Bajić, 2017: 75). Sport, kao „veoma dinamična društvena pojava”, počeo je da se „naročito brzo razvija posle Drugog svetskog rata” (Koprivica, 2018: 32), a na tom talasu su i Igre doživele „najdramatičniju transformaciju” tokom šezdesetih godina prošlog veka, „kada su postale televizijski događaj, masovni spektakl za sve globalniji auditorijum” (Lečner i Boli, 2006: 13). Takođe, „brzim razvojem političkih, ekonomskih, socijalnih, tehnoloških, kulturnih i drugih uslova, Olimpijske igre i ceo pokret su danas postali jedna od najznačajnijih pojava savremene fizičke kulture i važan faktor u razvoju svakog društva” (Šiljak, Mijatović i Parčina, 2013: 888). Na to su naročito uticale promene s kraja prošlog i početka ovog veka, koje su „kroz procese globalizacije, donele ogromne promene i u svet sporta, koji se učvrstio kao jedan od veoma unosnih biznisa na globalnom nivou, imajući u vidu i jednostavnije povezivanje različitih tačaka sveta nego ikada ranije” (Bajić, 2020: 20), kao i nikada veću prepoznatljivost sportskih aktera – i kvantitativno i kvalitativno. Zbog svega toga, jasno je da se ceo svet značajno promenio i da „nastavlja da se menja do neslučenih granica, neprestano terajući i medije da se menjaju” (Bajić, 2012: 155).

Međutim, kako god da se svet menja, činjenica je da masovni mediji imaju izuzetno važnu ulogu – „učestvuju u kreiranju stvarnosti obavljajući svoj svakodnevni rad” (Milivojević, 2015: 67). Tako imaju važnu ulogu i u kreiranju slike o sportskim herojima i antiherojima, pobednicima i gubitnicima, postavljaju ram njihovog portreta, kako za aktuelne, tako i za buduće generacije. A, „vrhunski sportisti su danas društvene jedinice

značajnog društvenog položaja i ugleda, medijske ličnosti kojima se divi masa mladih” (Krsmanović, 2021: 237). Uostalom, sam sport je „višedimenzionalan i složen fenomen čija je okosnica takmičenje”, a pored toga obuhvata i „socijalne, istorijske, psihološke, ekonomske, političke, pedagoške, naučne, medicinske, etičke, filozofske, religiozne, ekološke, kulturne, pravne, tehničko-tehnološke, estetske i druge aspekte” (Radenović, 2021: 231). Sport odavno „nije samo jedan segment društva, već nešto što, kroz identifikaciju sa uspesima i neuspesima, masovnom povezanošću i, samim tim, lakšoj prohodnosti raznih poruka, značajno doprinosi oblikovanju javnog mnjenja” (Bajić i Petrović, 2019: 30).

Kada bi se „princip prisutnosti i odsutnosti određenog sadržaja, odnosno njegovog prepoznavanja ili sklanjanja s medijske agende” (Petrović i Bajić, 2019: 609) primenio na način na koji se tretiraju sportisti na Olimpijskim igrama, jedan od osnovnih kriterijuma prisutnosti bi bio upravo rezultat, gde je ta imaginarna granica između onih koji se podižu u visine i onih čiji se rezultat samo konstatuje često upravo to četvrto mesto. U arhivama se lako mogu pronaći rezultati svih učesnika, ali su priče o onima koji nisu osvojili medalje često veoma šture, naročito kada je reč o tzv. „manjim” sportovima. Upravo zato je značajno podsetiti se i onih koji su stali na korak do odličja, odnosno ukazati na fenomen „četvrtog mesta”.

3. Od Stokholma do Tokija

Prema podacima Olimpijskog komiteta Srbije, dostupnih u periodu od 2019. do 2021. godine¹², četvrto mesto je najveći uspeh za 74 sportista (50 muškaraca i 24 žene) koji su se takmičili na letnjim izdanjima Olimpijskih igara od Stokholma 1912, kada je debitovala Srbija, pa zaključno sa Tokijom 2021. godine, pod zastavama Kraljevine Srbije, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije, Federativne Narodne Republike Jugoslavije, Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Savezne Republike Jugoslavije, Državne zajednice Srbija i Crna Gora i/ili Republike Srbije, računajući i naše sportiste iz individualnih sportova koji su dobili pravo da se nadmeću 1992. u Barseloni kao nezavisni olimpijski i paraolimpijski učesnici, bez državnih obeležja, zbog sankcija prema Saveznoj Republici Jugoslaviji od strane Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Pomenuti broj sportista, kojima je najveći uspeh na igrama četvrto mesto, učinio je to u ukupno 11 sportova, a uračunati su i oni koji nisu ulazili u igru u ekipnim sportovima, ali su bili deo nacionalnog sportskog tima, kao i oni

---

¹ Izvori: oks.org.rs, web.archive.org/web/20190104104140/http://www.oks.org.rs/takmicenja/olimpijske-igre-i-olimpijskimuzej.rs.

² Kada je reč o rezultatima i izdvojenim učincima sportista, konsultovane su zvanične knjige sa izveštajima određenih Olimpijskih igara, kao i baze podataka na internetu web.archive.org/web/20190201101446/https://www.sports-reference.com/olympics i olympedia.org.

koji su se takmičili i za druge države, pored pomenutih, pod uslovom da ni pod njihovim zastavama nisu osvojili medalju na Igrama. Ukupno, naši sportisti su bili akteri 25 letnjih izdanja, a na 13 su sledeći pomenuti upisali četvrto mesto kao najviše dostignuće, kroz 18 takmičenja.

U periodu pre Drugog svetskog rata velike uspehe su nizali gimnastičari, a njih 12 je identifikovano po kriterijumima ovog istraživanja. Prvo, to je Slavko Hlastan, dva puta četvrti u Parizu 1924. – u preskoku u širinu i u višeboju ekipno, takmičenju u kojem su četvrto mesto kao najbolji rezultat na Igrama upravo tada zabeležili i Stane Žilič, Mihael Osvald i Rastko Poljšak, dok je druga polovina ekipe (Leon Štukelj, Ivan Porenta, Stane Derganc i Josip Primožič) imala i veće uspehe tokom karijera. Dvanaest godina kasnije, u Berlinu, ženska ekipa u višeboju je, takođe, bila četvrta, a činili su je Dušica Radivojević, Lidija Rupnik, Marta Pustišek, Olga Rajković, Dragana Đorđević, Ančka Goropenko, Katarina Hribar i Maja Veršec.

U prvim decenijama posle Drugog svetskog rata zabeležena su četvrta mesta kao najbolji rezultati na Olimpijskim igrama među našim predstavnicima u sportovima na vodi i u vodi. Tako je plivačica Vinka Jeričević ostvarila taj plasman na 200 metara prsno u Melburnu 1956. godine, dok su vaterpolisti Đuro Radan i Boris Čukvas to učinili u Rimu 1960. godine (ostali članovi reprezentacije, koju je kao trener predvodio Božo Grkinić, uz Vlada Polića, okitili su se odličjem na drugim Igrama – Milan Muškatirović, Anton Nardeli, Mirko Sandić, Božidar Stanišić, Zlatko Šimenc, Zdravko Ježić, Marijan Žužej, Hrvoje Kačić i Ivo Cipci). Takođe, blizu medalje u Tokiju 1964. godine bio je veslački osmerac u sledećem sastavu: Boris Klavara, Vjekoslav Skalac, Lucijan Kleva, Marko Mandić, Pavao Martić, Jože Berc, Jadran Barut, Alojz Colja i Zdenko Balaš.

U Minhenu 1972, Ištvan Semeredi je podelio četvrto mesto u rvanju grčko-rimskim stilom (superteška kategorija, preko 100 kilograma), dok je četiri godine kasnije na istoj poziciji takmičenje završio njegov kolega Darko Nišavić (poluteška kategorija, do 90 kilograma). Upravo tada, u Montrealu 1976, na korak do postolja je bio i Srećko Pejović u streljaštvu (MK puška trostav).

U osamdesetim godinama prošlog veka upisano je najviše četvrtih mesta, imajući u vidu dva takva plasmana u ekipnim sportovima. To je ostao najveći uspeh na Olimpijskim igrama za skoro celu generaciju jugoslovenskih fudbalera iz Moskve 1980. godine (osim golmana Tomislava Ivkovića), koju je sa klupe predvodio Ivan Toplak – za Dragana Pantelića, Nikicu Cukrova, Miloša Hrštića, Milana Jovina, Nikicu Klinčarskog, Miša Krstičevića, Dževada Šećerbegovića, Vladimira Matijevića, Antu Miročevića, Dušana Pešića, Bora Primorca, Srebrenka Repčića, Miloša Šestića, Zlatka Vujovića, Zorana Vujovića i Ivana Gudelja. Takođe, to je ostao najveći uspeh i za više od polovine članica ženske rukometne reprezentacije iz Seula 1988. godine – za Slavicu Rinčić, Mirjanu Krstić, Draganu Pešić Belojević, Zitu Galic, Natašu Kolegu, Desanku Stojanović, Svetlanu Vujčić (tada Micić) i Ljiljanu Marković (odličja sa ranijih Igara iz te generacije, čiji selektor u Seulu je bio Dragan Nišević, imaju Svetlana Anastasovski Obućina,

Ljubinka Janković, Mirjana Đurica, Slavica Đukić, Ljiljana Mugoša, Svetlana Mugoša Antić i Dragica Đurić). Na istim Igrama je atletičarka Slobodanka Čolović Maričić bila četvrta u trci na 800 metara.

U devedesetim godinama prošlog veka nadomak odličja je bio atletičar Dragutin Topić, u skoku uvis u Atlanti 1996, dok je na kraju 20. veka medalja izmakla generaciji jugoslovenskih rukometaša, predvođenih selektorom Veselinom Vujovićem, u kojoj su bili sledeći igrači: Dejan Perić, Ratko Nikolić, Aleksandar Knežević, Nedeljko Jovanović, Igor Butulija, Ivan Lapčević, Vladan Matić, Žikica Milosavljević, Goran Đukanović, Dragan Škrbić, Nebojša Golić, Arpad Šterbik, Nenad Peruničić, Petar Kapisoda i Ratko Đurković.

U 21. veku, četvrto mesto kao najveći uspeh na letnjim izdanjima Olimpijskih igara upisalo je šest žena, a među njima je prva strelkinja Zorana Arunović, koja je to učinila dva puta – u Londonu 2012. (malokalibarski pištolj 25 metara) i u miksu u Tokiju 2021. godine (vazdušni pištolj 10 metara), u paru sa Damirom Mikecom, koji je nekoliko dana ranije osvojio olimpijsko srebro u pojedinačnoj konkurenciji. Pored nje, u Japanu su do četvrtog mesta kao najvećeg olimpijskog uspeha u karijeri stigle košarkašice Tina Krajišnik, Maja Škorić, Anđela Dugalić i Ivon Anderson, dok su njihove preostale koleginice iz ekipe (Sonja Vasić – devojačko Petrović, Jelena Bruks – devojačko Milovanović, Saša Čađo, Nevena Jovanović, Dajana Butulija, Aleksandra Crvendakić, Dragana Stanković i Ana Dabović), predvođene selektorkom Marinom Maljković, upisale olimpijsku bronzu u Rio de Žaneiru 2016. godine. Takođe, do četvrtog mesta je došla i teniserka Nina Stojanović, koja nije imala priliku da se nadmeće u meču za bronzu u miksu zbog odustajanja njenog saigrača Novaka Đokovića, najboljeg tenisera sveta, usled iscrpljenosti i povrede. Đoković je prethodno završio na četvrtom mestu i u pojedinačnoj konkurenciji, što se dogodilo i u Londonu 2012, dok je četiri godine ranije, u Pekingu, stigao do bronz.

Kada je reč o zimskim izdanjima Olimpijskih igara, od prvog nastupa u francuskom Šamoniju 1924, pa zaključno sa takmičenjem u južnokorejskom Pjongčangu 2018. godine, jedini sportista kojem je najveći olimpijski uspeh četvrto mesto, a da ispunjava prethodno postavljene kriterijume, jeste Bojan Križaj. Ovaj čuveni skijaš iz Kranja je to učinio u veleslalomu, na takmičenju održanom u američkom Lejk Plesidu 1980. godine, kada mu je za dve stotine izmakla bronza.

4. Paraolimpijci krenuli iz Hajdelberga

Prve Paraolimpijske igre su održane u Rimu 1960, a prvi paraolimpijci iz Jugoslavije su se nadmetali 12 godina kasnije, u Hajdelbergu, u tadašnjoj Zapadnoj Nemačkoj, kada je četvrto mesto upisala atletičarka Franciska Ševarac, u sprintu na 60 metara u kolicima. Isti plasman je ostvarila i 1980. godine u holandskom gradu Arnemu, ovaj put u slalomu, a tada su do četvrtog mesta kao najboljeg ličnog rezultata u karijeri na ovoj

smotri stigle i njene kolege iz „kraljice sportova” Drago Tomović (u skoku udalj) i Jože Angelo (u trci na 1500 metara).

Prema zvaničnom rangiranju sportista u javno dostupnim podacima iz baze Međunarodnog paraolimpijskog komiteta³, četvrto mesto na Paraolimpijskim igrama je najveći domet za još devetoro sportista na letnjim izdanjima, filtrirajući ih po istim kriterijumima koji važe i za učesnike Olimpijskih igara, zaključno sa takmičenjem u Tokiju 2021. Uz to i napomena da su u završnom pregledu načinjene korekcije posle razgovora sa pojedinim sportistima koji su ukazali na propuste u arhiviranju njihovih rezultata. Inače, u napomeni u okviru svoje baze, paraolimpijski pokret i navodi mogućnost nepotpunosti i grešaka u podacima.

U 1984. godini domaćini su bili Stouk Mandevil i Njujork, a tada je do četvrtog mesta stigla plivačica Melita Trejer, u trci na 100 metara slobodnim stilom. U Seulu 1988. godine reprezentacija Jugoslavije je bila četvrta u sedećoj odbojci, što je ostao najveći uspeh na Paraolimpijskim igrama tokom igračke karijere za veliki deo generacije koju je predvodio selektor Srđan Ilić – za Vlada Homana, Davorina Kragelnika, Jovicu Mitrovića, Obrena Pejčića, Zorana Stojanovića i Milana Živića (Šefko Nuhanović i kapiten Jožef Banfi imaju odličja).

Od devedesetih godina prošlog veka do danas još dvojica sportista su stala na korak do medalje. Prvo je to učinio atletičar Željko Čeliković u Sidneju 2000, u trci na 5000 metara, potom i strelac Siniša Vidić u Londonu 2012. godine, u disciplini vazdušna puška 10 metara.

Kada je reč o zimskim izdanjima Paraolimpijskih igara, od prvih nadmetanja u švedskom Ernšeldsviku 1976. do Pjongčanga 2018, četvrto mesto kao najveći uspeh je upisano skijašu Cirilu Bokalu u slalomu, na takmičenju u Inzbruku 1984. godine.

5. Praktična moć intervjuja

U knjizi „Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje” istraživanje izdvojeno u ovom radu je segment projekta. Da bi se dalje sagledao istaknuti fenomen, izdvojeni su potencijalni sagovornici, odnosno sužen spisak aktera, imajući u vidu veliki broj sportista koji su na Olimpijskim i Paraolimpijskim igrama najdalje stigli do četvrtog mesta⁴, sa kojima su, potom, obavljani razgovori. Za šire razumevanje fenomena je

---

³ Izvori: paralympic.org i db.ipc-services.org/sdms/hira.

⁴ Intervjuisani su: Boris Čukvas, Ištvan Semeredi, Franciska Ševarac, Srećko Pejović, Dragan Pantelić, Nikica Klinčarski, Miloš Šestić, Zlatko Vujović, Slobodanka Čolović Maričić, Dragana Pešić Belojević, Nataša Kolega, Svetlana Vujčić, Milan Živić, Dragutin Topić, Dejan Perić, Nedeljko Jovanović, Dragan Škrbić, Nenad Peruničić, Željko Čeliković, Zorana Arunović, Tina Krajišnik i Maja Škorić.

intervjuisano još šestoro sportista koji su pored tog plasmana osvojili i medalju⁵. Realizacija je išla kroz formu intervjua, koji se smatra „glavnim proizvodom novinarstva” (Životić, 1993: 59) i koji „predstavlja visok domet novinarstva i jedan je od najzastupljenijih i najpopularnijih oblika novinarskog izražavanja, kako među samim novinarima, tako i među publikom: čitaocima, gledaocima i slušaocima” (Jevtović, Petrović i Aracki, 2014: 121). Razlozi za to se nalaze u činjenici da je reč o „direktnom opštenju s javnostima”, da intervju ima „prirodnost i uverljivost komuniciranja” i da doprinosi „informisanosti 'iz prve ruke’” (Jevtović, Petrović i Aracki, 2014: 121).

Kao adekvatan izbor da se odgovori na ključno pitanje i zaokruži celina izabran je intervju profila, koji je u sportskom novinarstvu definisan kao onaj koji se „obično radi s istaknutijim osobama – bivšim profesionalnim sportistima ili onima koji su na vrhuncu sportske karijere”, u formi u kojoj je razgovor „usredsređen na sagovornika, njegov život, rad, gledišta, dostignuća i iskustva” (Vasilj, 2014: 100). Na taj način, dat je širi kontekst od sećanja i emocija koje se odnose na temu koja predstavlja „crvenu nit” za sve sagovornike, odnosno kontekst koji pruža adekvatniju sliku za razumevanje. Kroz ovakve razgovore se trajno zapisuje, pa tako i „oblikuje istorijat pojedinih ideja, profili i sudbine ljudi” (Stanojević, 2009: 135).⁶

Praćena je dominantna linija iz prakse, po kojoj se tekst gradi „preplitanjem sagovornikovih citata (izjava) i novinarskih opaski, pretpostavki, komentara, zapazanja i opisa” (Jevtović, Petrović i Aracki, 2014: 145). Na taj način, omogućeno je i različito strukturisanje intervjua po segmentima, koji su međusobno uvezani da predstavljaju „priču koja teče”, u želji da se čitaocu pruži osećaj neposrednosti, intime, „direktnog” kontakta, dok se nižu fragmenti prošlosti, događaji, ljudi, slike i duh jednog vremena...

Posmatrajući odgovore na ključno pitanje, jasno je da kod sagovornika uglavnom provejava seta, odnosno žal za propuštenom prilikom da se osvoji medalja, često pomešan i sa ponosom, naročito kada se taj rezultat sumira iz današnje perspektive, odnosno protokom vremena, imajući u vidu da je to takmičenje koje sportisti smatraju najvišim dostignućem (uz izuzetak fudbala, gde je centralni događaj FIFA Svetsko prvenstvo, dok su olimpijske selekcije limitirane godištem). I dok nema velike razlike u stavovima u zavisnosti od toga da li je reč o pojedinačnim ili ekipnim sportovima, kroz izjave se jasno vidi da oni koji su pre tih Igara imali više rezultate, odnosno koji su na to takmičenje stigli sa višim očekivanjima, snažnije ističu četvrto mesto kao neuspeh.

---

⁵ To su: Mirko Nišović, četvrti u kanuu na Olimpijskim igrama 1980. u Moskvi; Tomislav Ivković, četvrti na olimpijskom fudbalskom turniru 1980. u Moskvi; Radomir Rakonjac, dva puta četvrti u plivanju na Paraolimpijskim igrama 1984. u Njujorku; Mirjana Đurica Vermezović, četvrta na olimpijskom rukometnom turniru 1988. u Seulu; Borislava Perić Ranković, četvrta u stonom tenisu na POI 2008. u Pekingu i četiri godine kasnije u Londonu; Damir Mikec, četvrti u streljaštvu na OI 2021. godine u Tokiju.

⁶ U knjizi su intervjui ilustrovani brojnim fotografijama i novinskim izveštajima iz dana kada su stigli do četvrtog mesta.

Kroz knjigu „Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje” je ostavljen materijalni trag za godine pred nama, sortirana je građa osvežena i korigovana kroz razgovore sa direktnim akterima, naglašavajući značaj pamćenja i poznavanja prošlosti i za one koji odluče da „uplove u vode” novinarstva, u ovom slučaju njegovog sportskog segmenta. Sve je to učinjeno kroz adekvatnu naučnu aparaturu i kako bi se, za širu zajednicu, sačuvao bar deo priča koje bi, protokom vremena, imale sve manju prepoznatljivost za generacije koje dolaze, pa bi tako možda bili zaboravljeni i njihovi junaci, osim možda kroz pomenute brojke, rezultate. Imajući u vidu da je to fenomen koji traje, nema kraja i jedinstven zaključak – i iznova dobija neke nove junake. U svakom slučaju, na ovaj način se ostavlja trajna beleška o jednom vremenu i onima koji su tokom sportskih karijera postigli značajne rezultate, a koji se s pravom mogu nazvati šampionima i bez olimpijske medalje⁷.

Literatura i e-izvori

- Bajić, P. (2012). Život ili smrt štampanih medija: izazovi digitalnog doba. *CM: časopis za upravljanje komuniciranjem = communication management quarterly*, 7(24), 151–170.
- Bajić, P. (2015). Pogled kroz olimpijske krugove: Igre kao platforma za jačanje meke moći i širenje poruka u međunarodnim odnosima. U: P. Milenković, S. Stojšin i A. Pajvančić Cizelj (urednici), *Društvo i prostor. Epistemologija prostora. Društveni prostor i kulturno-istorijska značenja: zbornik radova*, 287–303. Beograd: Srpsko sociološko društvo; Institut za uporedno pravo; Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Bajić, P. (2017). Onlajn štampa: odnosi između sadržaja u štampanim i onlajn izdanjima dnevnih novina. *CM: Communication and Media*, 12(39), 57–82. DOI: 10.5937/comman12-9129.
- Bajić, P. (2020). Teorijski i praktični aspekti komunikacione teorije moći u globalnom umreženom društvu. *Sport i biznis*, 6, 19–25.
- Bajić, P., sa studentima Fakulteta za sport (2021). *Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje*. Beograd: Fakultet za sport.
- Bajić, P., i Petrović, R. (2019). Tabloidni ritam sportskog izveštavanja u dnevnoj štampi Srbije. U: I. Gajić (glavni urednik), *Sport, zdravlje, životna sredina (zbornik radova sa pete međunarodne naučne konferencije)*. Beograd: Fakultet za sport, Univerzitet „Union – Nikola Tesla”, 29–36.
- Jevtović, Z., Petrović, R., i Aracki, Z. (2014). *Žanrovi u savremenom novinarstvu*. Beograd: Jasen.
- Koković, D. (1996). Marketing i sponzorstvo: od sporta do umetnosti. *Sociološki pregled*, 30(1), 37–52.

---

⁷ O stavu autora prema rezultatima pomenutih sportista govori i uzdignuta pesnica na koricama knjige, kao simbol uspeha.

- Koković, D. (2007). Sport kao ogledalo društva. U: G. Skempler, *Sport i društvo: istorija moć i kultura*. Beograd: Clio, 321–325.
- Koprivica, V. (2018). Tendencies in Modern Sport. *Physical Education and Sport Through the Centuries*, 5(1), 32–48. DOI: 10.2478/spes-2018-0004.
- Krsmanović, V. (2021). *Sociologija sporta*. Beograd: Fakultet za sport, Univerzitet „Union – Nikola Tesla”.
- Kuljić, R., i Koković, D. (2012). *Sociologija i sociologija sporta*. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Novom Sadu.
- Lečner, F. Dž., i Boli, Dž. (2006). *Kultura sveta – začeci i ishodi*. Beograd: Clio.
- Milivojević, S. (2015). *Mediji, ideologija i kultura*. Beograd: Pešcanik; Fabrika knjiga.
- Olimpijske igre (letnje i zimske) – baze rezultata domaćih sportista. URL: <https://oks.org.rs>, <https://web.archive.org/web/20190104104140/http://www.oks.org.rs/takmice> nja/olimpijske-igre i <https://olimpijskimuzej.rs>. Posećeno: 15.10.2021.
- Olimpijske igre (letnje i zimske) – baze rezultata i učesnika. URL: <https://web.archive.org/web/20190201101446/https://www.sports-reference.com/olympics> i <https://www.olympedia.org>. Posećeno: 15.10.2021.
- Olimpijske igre (letnje i zimske) – zvanične knjige rezultata. URL: <https://library.olympics.com> i <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8>. Posećeno: 15.10.2021.
- Paraolimpijske igre (letnje i zimske) – baze rezultata i učesnika. URL: <https://www.paralympic.org> i <https://db.ipc-services.org/sdms/hira>. Posećeno: 15.10.2021.
- Petrović, R., i Bajić, P. (2019). Rijaliti kao medijska doktrina rekonstrukcije svesti preko štampe. *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 70(172), 603–614. DOI: 10.2298/ZMSDN1972603P.
- Poter, Dž. (2011). *Medijska pismenost*. Beograd: Clio.
- Radenović, S. (2021). *Sport i društvo: sociologija sa sociologijom sporta (treće dopunjeno i izmenjeno izdanje)*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu.
- Radojković, M., i Miletić, M. (2008). *Komuniciranje, mediji i društvo (treće izdanje)*. Beograd: Učiteljski fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Stanojević, D. (2009). *Medijska eristika i javni diskurs*. Beograd: Serbika.
- Šiljak, V., Mijatović, S., i Parčina, I. (2013). *Politika i Olimpijske igre*. Teme, 37(2), 887–900.
- Vasilj, M. (2014). *Sportsko novinarstvo*. Zagreb, Sarajevo: Synopsis.
- Vuksanović, M. (2018). *Psihologija sporta*. Beograd: Fakultet za sport, Univerzitet „Union – Nikola Tesla”.
- Životić, R. (1993). *Novinarski žanrovi – štampa, radio, televizija*. Beograd: Institut za novinarstvo.

Dodatak

Projekat „Biti četvrti” je započet kao sastavni deo praktične nastave iz sportskog novinarstva i istraživačkih veština na drugoj godini studija na Fakultetu za sport Univerziteta „Union – Nikola Tesla” u Beogradu i proširen je angažovanjem drugih generacija studenata. Namera je bila da se ukaže na fenomen „četvrtog mesta”, kao relevantnog pojma koji je prepoznat ne samo u sportu, već i u široj društvenoj zajednici, kao i da se to učini i rezultat predstavi kroz aparaturu svojstvenu studijama novinarstva.

U realizaciji knjige „Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje”, pored Predraga Đ. Bajića, učestvovala su 24 studenta sportskog novinarstva Fakulteta za sport Univerziteta „Union – Nikola Tesla”. To su: Uroš Selenić, Aleksa Janković, Elena Deleva, Đorđe Samoilović, Dušan Fatić, Stefan Stanković, Aleksandar Stajkovac, Ognjen Borjanović, Aleksandar Filipović, Filip Ljubisavljević, Anđelija Ratić, Dušan Krstić, Miloš Dragović, David Radanović, Miloš Petrović, Sara Đorđević, Aleksandar Brežanin, Boško Petrović, Ana Ratković, Nemanja Andrić, Ivan Miletić, Stefan Branežac, Vukić Stojanović i Atanasije Nikolić. Urednik je prof. dr Radivoje Petrović, a recenzenti su prof. dr Zoran Jevtović, prof. dr Vladimir Koprivica i prof. dr Zoran Aracki. U knjizi se nalazi i sećanje na prof. dr Ivanku Gajić, osnivača i dekana Fakulteta za sport.

Promocija je održana u amfiteatru Fakulteta za sport 31. marta 2022. godine. O knjizi su tada govorili Nedeljko Jovanović, četvrti na olimpijskom rukometnom turniru u Sidneju 2000. godine, prof. dr Radivoje Petrović, prof. dr Vladimir Koprivica, Jelena Arunović, trener Zorane Arunović, dvostruke četvrte na olimpijskom takmičenju u streljaštvu – u Londonu 2012. i u Tokiju 2021. godine, kao i Predrag Bajić. Takođe, u ime studenata koji su učestvovali u realizaciji prisutnima se obratila Elena Deleva, u ime Fakulteta za sport Bojan Sekulić, predsednik Saveta, dok je program vodio student Filip Ljubisavljević, a učešće su uzeli i drugi akteri knjige.

Delovi knjige su priređeni i objavljeni u formi feljtona u Nezavisnom dnevnom listu „Vesti” (frankfurtske), kroz 28 nastavaka, u periodu između 7. juna i 9/10. jula 2022. godine. Takođe, objavljeni su i na Veb portalu ovog medija.

SLIKE 2, 3 i 4: Sa promocije knjige „Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje”

Izvori: R. Biberdžić i Fakultet za sport – promo

PREDRAG BAJIĆ

University “Union – Nikola Tesla”, The Faculty of Sport, Belgrade

THE PHENOMENON OF THE FOURTH PLACE IN SPORT THROUGH THE SOCIAL AND MEDIA PRISM: THE OLYMPIC AND PARALYMPIC GAMES

Summary: *The complexity of everyday life, which brings countless challenges, confrontations, obstacles and, of course, beautiful moments, certainly goes beyond the simplified picture that is visible in the public only on the basis of the final “product”. Sport is a segment of society in which the result is clearly visible, and on the basis of which those more or less successful are ranked, but there is a harsh limit beyond which the effort invested is incomparably less appreciated and the achieved result is not adequately valued in society and the media. That dividing line is usually placed before the fourth place and is symbolized by the medals and other awards to those who place above and the certainty of sinking into oblivion for the others. Through research on Yugoslav and Serbian athletes whose greatest achievement at the Olympic and Paralympic Games was the fourth place (a total of 75 Olympic and 13 Paralympic athletes) and also through subsequent conversations with some of them, this global phenomenon, which permeates the world of sports and other segments of society, comes into the limelight. At the same time, through this work, the exceptional results of the athletes from this region are saved from oblivion. Looking at the answers to the key question, it is obvious that the interviewees mostly feel regret, i.e. regret for the missed opportunity to win a medal, often mixed with the feelings of pride, especially when their results are viewed from today’s perspective, bearing in mind that athletes think of the Games as the greatest event in sports. “Being fourth” is an everlasting phenomenon having no end and no unique conclusion, getting new heroes again and again.*

This paper is an adapted segment, both theoretical and research-based, of the book “Being fourth: Champions without an Olympic medal” (Predrag Đ. Bajić with students of Faculty of Sport, 2021, publisher: Faculty of Sport). The book emphasizes the importance of “the fourth place” through the social and media prism and lists all the athletes whose greatest success at the Olympic and Paralympic Games was the fourth place, starting from the debut of the Olympic athletes in Stockholm in 1912 and the Paralympic athletes in Heidelberg in 1972 to the Tokyo 2021 Games. The condition for selecting athletes was that they competed under the flags of the Kingdom of Serbia, the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, the Kingdom of Yugoslavia, the Federal People’s Republic of Yugoslavia, the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, the Federal Republic of Yugoslavia, Serbia and Montenegro and/or the Republic of Serbia. The list also included the athletes in individual sports who competed in Barcelona 1992

as independent Olympic and Paralympic participants without any national symbols, as a result of the UN Security Council's sanctions against the Federal Republic of Yugoslavia. Finally, the list included those who had no "playing time" but were part of the national team in team sports and those who, at some point in their lives, competed for other countries, provided that they did not win a medal at the Games under their flags.

In the book "Being fourth: Champions without an Olympic medal", the research described in this paper is a segment of a project that includes examples of the practical power of an interview as a journalistic genre in shedding light on this phenomenon through the life stories of 22 athletes whose greatest success at the Olympic and Paralympic Games was the fourth place (Boris Čukvas, Ištvan Semeredi, Franciska Ševarac, Srećko Pejović, Dragan Pantelić, Nikica Klinčarski, Miloš Šestić, Zlatko Vujović, Slobodanka Čolović Maričić, Dragana Pešić Belojević, Nataša Kolega, Svetlana Vujčić, Milan Živić, Dragutin Topić, Dejan Perić, Nedeljko Jovanović, Dragan Škrbić, Nenad Peruničić, Željko Čeliković, Zorana Arunović, Tina Krajišnik and Maja Škorić). This is also illustrated by numerous photos and newspaper reports from the day they reached the fourth place.

After these interviews, 6 more athletes who, in addition to the fourth place, also have an Olympic medal, spoke about the phenomenon (Mirko Nišović, Tomislav Ivković, Radomir Rakonjac, Mirjana Đurica Vermezović, Borislava Perić Ranković and Damir Mikec).

In this way, a material trace has been left for the years ahead. The collected data were sorted, supplemented and corrected through the conversations with the actual participants, emphasizing the importance of remembering and knowing the past.

The project "Being fourth" started as an integral part of practical classes in sports journalism and research skills in the second year of study at the Faculty of Sport of the University "Union – Nikola Tesla" in Belgrade. It was later expanded to include students of other years of study. The goal was to present the "the fourth place" phenomenon as a relevant concept that is recognized not only in sports, but also in the wider social community, and to do so in ways specific to journalism studies.

In addition to Predrag Bajić, 24 students from the department of sports journalism took part in the realization of the book. These are the following: Uroš Selenić, Aleksa Janković, Elena Deleva, Đorđe Samoilović, Dušan Fatić, Stefan Stanković, Aleksandar Stajkovac, Ognjen Borjanović, Aleksandar Filipović, Filip Ljubisavljević, Anđelija Ratić, Dušan Krstić, Miloš Dragović, David Radanović, Miloš Petrović, Sara Đorđević, Aleksandar Brežanin, Boško Petrović, Ana Ratković, Nemanja Andrić, Ivan Miletić, Stefan Branežac, Vukić Stojanović and Atanasije Nikolić. The editor was professor Radivoje Petrović, and the reviewers were professors Zoran Jevtović, Vladimir Koprivica and Zoran Aracki. The book also pays tribute to the late founder and dean of the Faculty of Sport, professor Ivanka Gajić.

The book promotion was held in the main lecture hall of the Faculty of Sport in Belgrade on March 31, 2022. Among the speakers were Nedeljko Jovanović, fourth at the Sydney 2000 Olympic Games in handball, professors Radivoje Petrović and Vladimir Koprivica, Jelena Arunović, who is Zorana Arunović's coach (Zorana finished fourth in shooting both at the London 2012 and Tokyo 2021 Games) and Predrag Bajić. Moreover, on behalf of all the students who took part in the project, Elena Deleva gave a speech, Bojan Sekulić, the president of the Faculty Council, addressed the audience and the promotion program was led by Filip Ljubisavljević. Also, other participants of the book spoke at the promotion.

Parts of the book were edited and published in the form of a serial in the Independent Daily Newspaper "Vesti" through 28 articles in the period between June 7 and July 9/10, 2022. They were also published on the Web portal of this daily newspaper.

Keywords: *Olympic Games, Paralympic Games, Yugoslavian Olympic athletes, Serbian Olympic athletes, Yugoslavian Paralympic athletes, Serbian Paralympic athletes, being fourth, sport, media, interview.*

Datum prijema rada: 01.10.2022.

Rad prihvaćen za objavljivanje: 10.10.2022.